

УДК 351.74

DOI <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.5.05>**Андрій Кличков,**лейтенант поліції, ад'юнкт кафедри цивільного права і процесу
Національної академії внутрішніх справ

ЗМІНА АБО ПРИПИНЕННЯ МАЙНОВИХ ТА ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ ЯК НАСЛІДОК ВИЗНАННЯ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ БЕЗВІСНО ВІДСУТНЬОЮ, ЗНИКЛОЮ БЕЗВІСТИ ТА ОГОЛОШЕННЯ ЇЇ ПОМЕРЛОЮ

У статті визначено особливості зміни або припинення майнових та особистих немайнових прав у випадках визнання фізичної особи безвісно відсутньою, зниклою безвісти та оголошення її померлою. Визначено, що для виникнення юридичних прав та обов'язків зацікавлених осіб у випадках визнання фізичної особи безвісно відсутньою, зниклою безвісти та оголошення її померлою необхідна така послідовність юридичних фактів: 1) настання юридичних фактів, закріплених у статтях 43 та 46 ЦК України 2) звернення зацікавлених осіб до суду або до органів нотаріату та набрання ним законної сили 3) здійснення уповноваженими особами цивільних прав та обов'язків на користь безвісно відсутньої, зниклою безвісти чи померлої особи.

Ключові слова: безвісна відсутність, оголошення фізичної особи померлою, майнові права, немайнові права, зміна цивільних правовідносин, припинення відносин.

Постановка проблеми. Розгляд досліджуваного напрямку дослідження пов'язаний, у першу чергу, з набранням чинності Закону України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти» [1], який визначає правовий статус осіб, зниклих безвісти. Відповідно, зміна або припинення майнових та особистих немайнових прав безвісно відсутніх осіб, оголошених померлими за Цивільним кодексом України, містить відмінні ознаки від позицій вищезазначеного закону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню цієї проблеми присвячені роботи фахівців різних галузей знань. Позиції окреслених аспектів відображено у працях сучасних українських цивілістів, таких як: І.А. Бірюков, В.Г. Бобко, С.С. Бичкова, С.В. Васильєв, О.В. Дзера, Ю.О. Заїка, А.В. Зинов'єва, Н.С. Кузнєцова, О.О. Лов'як, О.І. Угриновська, Є.О. Харитонов, Я.М. Шевченко та інші.

Мета статті. Визначити особливості зміни або припинення майнових та особистих немайнових прав у випадках визнання фізичної особи безвісно відсутньою, зниклою безвісти та оголошення її померлою.

Предметом дослідження є окремі підходи до виокремлення особливостей зміни або припинення майнових та особистих немайнових прав у випадках визнання фізичної особи безвісно відсутньою, зниклою безвісти

та оголошення її померлою. **Методологія.** Дослідження базується на аналізі нормативно-правових актів щодо правового регулювання визнання фізичної особи безвісно відсутньою, зниклою безвісти та оголошення її померлою. На основі порівняльно-правового методу дослідження окремих положень законодавства України визначаються можливості та межі зміни або припинення майнових та особистих немайнових прав у випадках визнання фізичної особи безвісно відсутньою, зниклою безвісти та оголошення її померлою. **Результати** проведеного дослідження показали, що зміна або припинення майнових та особистих немайнових прав у випадках визнання фізичної особи безвісно відсутньою, зниклою безвісти та оголошення її померлою зводяться до того, що пріоритет як захисту, так і позицій зміни відносин стосується майнової сфери таких осіб. Сфери немайнових прав таких осіб законодавець приділяє мало уваги. Зміна майнових прав та обов'язків у випадках визнання фізичної особи безвісно відсутньою, зниклою безвісти та оголошення її померлою може полягати у зміні суб'єктного складу чи змісту, а в деяких випадках – і зміні в об'єкті правовідносин. Межі здійснення цивільних прав під час зміни майнових прав у випадках визнання фізичної особи безвісно відсутньою, зниклою безвісти та оголошення її померлою визначають правомірну поведінку особи – право-

наступника, оскільки її дії в межах цивільних прав підлягають правовому захисту, на відміну від дій, вчинених поза межами права.

Практичні наслідки. Необхідною і доцільною є думка про те, що зміна, виникнення або припинення майнових та особистих немайнових прав у випадках визнання фізичної особи безвісно відсутньою, зниклою безвісти та оголошення її померлою *пов'язується із юридичним складом із послідовним накопиченням елементів.* Для виникнення юридичних прав та обов'язків зацікавлених осіб у випадках визнання фізичної особи безвісно відсутньою, зниклою безвісти та оголошення її померлою необхідна така послідовність юридичних фактів: 1) настання юридичних фактів, закріплених у статтях 43 та 46 ЦК України 2) звернення зацікавлених осіб до суду або до органів нотаріату та набрання ним законної сили 3) здійснення уповноваженими особами цивільних прав та обов'язків на користь безвісно відсутньої, зниклої безвісти чи померлої особи (погашення за рахунок її майна боргів, управління майном в інтересах таких осіб).

Співвідношення/оригінальність. Проведення аналізу можливого застосування інших підходів через призму вказаного дослідження із появою іноземного елементу, взаємодії органів поліції з іншими державними та правоохоронними органами щодо розшуку безвісно зниклих осіб, удосконалення процесуальних аспектів визнання особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою у зв'язку із прийняттям нового ЦПК України може стати фундаментом для розроблення найбільш перспективних напрямів розвитку вітчизняного цивільного та цивільного процесуального законодавства в цій сфері та вдосконалення цивільно-правової доктрини в цілому.

Виклад основного матеріалу. Зміна або припинення майнових та особистих немайнових прав у випадках визнання фізичної особи безвісно відсутньою, зниклою безвісти та оголошення її померлою, за загальним правилом, стосується правових наслідків та правового статусу таких осіб, визначених законодавством. Так, ст. 44 ЦК України зазначає, що на підставі рішення суду про визнання фізичної особи безвісно відсутньою нотаріус за останнім місцем її проживання описує належне їй майно та встановлює над ним опіку. За заявою зацікавленої особи або органу опіки та піклування над майном особи, зниклої безвісти, опіка може бути встановлена нотаріусом до ухвалення судом рішення про визнання її безвісно відсутньою [2].

Опікун над майном фізичної особи, яка визнана безвісно відсутньою, або особи, зни-

клої безвісти, приймає виконання цивільних обов'язків на її користь, погашає за рахунок її майна борги, управляє цим майном в її інтересах. За заявою зацікавленої особи опікун над майном фізичної особи, яка визнана безвісно відсутньою, або особи, зниклої безвісти, надає за рахунок цього майна утримання особам, яких вони за законом зобов'язані утримувати [2]. У свою чергу, ст. 47 ЦК України, визначаючи правові наслідки оголошення фізичної особи померлою, закріплює положення про те, що вони прирівнюються до правових наслідків, які настають у разі смерті. Спадкоємці фізичної особи, яка оголошена померлою, не мають права відчувати протягом п'яти років нерухоме майно, що перейшло до них у зв'язку з відкриттям спадщини.

Нотаріус, який видав спадкоємцеві свідоцтво про право на спадщину на нерухоме майно, накладає на нього заборону відчуження [2]. У той же час стаття 5 Закону України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти» закріплює положення про те, що особа, зникла безвісти, має всі права, гарантовані Конституцією та законами України, а також має право на всебічне розслідування обставин її зникнення та встановлення її місцезнаходження [1].

Права та інтереси особи, зниклої безвісти, а також її майно підлягають захисту до моменту припинення її розшуку в порядку, передбаченому цим Законом, або оголошення її померлою відповідно до законодавства [1]. Визначальними є позиції ст. 8 цього ж закону, де зазначається, що набуття правового статусу особи, зниклої безвісти, не зменшує обсяг цивільної правоздатності такої особи [1].

Оглядом позиції окремих норм чинного законодавства щодо зміни або припинення майнових та особистих немайнових прав у випадках визнання фізичної особи безвісно відсутньою, зниклою безвісти та оголошення її померлою зводяться до того, що пріоритет як захисту, так і позиціям зміни відносин стосується майнової сфери таких осіб. Сфери немайнових прав таких осіб законодавець приділяє мало уваги, окреслюючи позиції щодо права на шлюб та сім'ю та права на працю. Інші немайнові права (зокрема, права інтелектуальної власності, деякою мірою і корпоративні права) захищаються, змінюються або ж припиняються в порядку спадкових правовідносин. Загальновідомим є той факт, що особисті немайнові права характеризуються *такими ознаками:* а) належать кожній фізичній особі від народження або за законом; б) не мають економічного змісту; в) тісно пов'язані з фізичною особою, яка не

може відмовитися від особистих немайнових прав, а також не може бути позбавлена цих прав; г) особистими немайними правами фізична особа володіє довічно. Аналізуючи статтю 425 ЦК України, де зазначено, що особисті немайнові права інтелектуальної власності є чинними безстроково [2], можемо прийти до висновку, що особисті немайнові права у сфері інтелектуальної власності безвісно відсутньої, зниклої безвісти або оголошеної померлою особи не можуть бути змінені або припинені, оскільки поки буде існувати людство, стільки ж часу буде достеменно відомо, що саме ця особа є автором твору або іншого об'єкта авторського права.

Можливість зміни існуючих правовідносин як юридичний факт у цивілістичній доктрині свідчить про відсутність однозначних позицій. Так, Я.М. Магазинер стверджував, що зміна правовідношення може відбуватися шляхом зміни будь-якої його частини (елемента) [3, с. 226]. Таку ж позицію, хоча й більш чітко виражену, висловлювали В.Ф. Попондопуло [5, с. 18–19], М.А. Юртаєва-Ривель [6]. Натомість О.О. Красавчиков уважав, що правовідносини можуть змінюватися лише у двох напрямках: за лінією їх змісту та за лінією їх суб'єктів. Інколи можуть мати місце зміни в обох вказаних напрямках [4, с. 77]. Подібної позиції дотримувалися С.Ф. Кечекьян [7, с. 172], Б.Б. Черепакін [8, с. 310] та ін. [9]. У свою чергу, В.Б. Ісаков стверджував, що зміна двох елементів цивільних правовідносин (суб'єкта та об'єкта, об'єкта та змісту, суб'єкта та змісту) є настільки значущою, що за загальним правилом тягне за собою припинення попередніх правовідносин і виникнення нових. На думку дослідника, зміна лише об'єкта або лише змісту змінює самі правовідносини [10]. Ю.Г. Басін убачав зміну правовідносин тільки у зміні їх змісту [11, с. 167]. У той же час Г.Ф. Шершеневич зазначав, що зміна «юридичних відносин у суб'єктному складі не є припиненням одного та виникненням іншого» правовідношення, це зміна існуючого правовідношення. Адже, як зазначається в юридичній літературі, така зміна (заміна суб'єкта) є не чим іншим, як правонаступництвом [5, с. 18–19], за якого зберігається характеристика об'єкта, а «основна юридична характеристика права та обов'язку, які переходять, залишаються незмінними» [8, с. 311]. Завдяки цьому існує наступництво в діяльності старого та нового суб'єктів прав та обов'язків, які передаються [8, с. 10].

Слушною в цьому контексті є думка С.О. Сліпченка, який зазначає, що зміна правовідносин може полягати у зміні суб'єктного складу чи змісту, а в деяких випадках – і зміні в об'єкті правовідносин.

Таким чином, за основу взято правозмінюючі юридичні факти, які тягнуть за собою зміну цивільних правовідносин. При цьому зміни можуть відбуватися в будь-якому їх елементі (суб'єктному складі, змісті, об'єкті) [12, с. 24–27].

Таким чином, у контексті зміни майнових прав у випадках визнання фізичної особи безвісно відсутньою, зниклою безвісти та оголошеною її померлою прослідковується певне правонаступництво в діяльності старого та нового суб'єктів (від фізичної особи до опікуна чи зацікавленої особи).

Окремими винятками можуть бути особливості зміни немайнових прав інтелектуальної власності (як ми зазначали, право авторства). Доцільно зазначити, що зміна майнових прав у випадках визнання фізичної особи безвісно відсутньою, зниклою безвісти та оголошеною її померлою не виключає такі правові категорії, як «межі здійснення суб'єктивних цивільних прав» та «обмеження здійснення суб'єктивних цивільних прав». Межі здійснення цивільних прав фактично виражаються у формулі «дозволено все, що прямо не заборонено законом», а обмеження (заборони), які мають найбільш загальний характер і які особа-власник повинна враховувати у своїй поведінці, конкретизуються у ст. 13 ЦК [2].

Так, обмеження встановлюються щодо окремих суб'єктивних прав як засіб стримання особи-власника під час здійснення ним цих прав з урахуванням необхідності дотримання прав інших осіб (при праві переважної купівлі) або суспільних інтересів (збереження пам'яток культури, історичних цінностей).

Зокрема, власник земельної ділянки не вправі використовувати її не за цільовим призначенням або з порушенням екологічних вимог (статті 91, 143, 144 Земельного кодексу) [13]. Цільове призначення мають також житлові приміщення, які власник має право використовувати для власного проживання, проживання членів своєї сім'ї, інших осіб і не має права використовувати їх для промислового виробництва (статті 6, 189 Житлового кодексу) [14]. Власник земельної ділянки повинен утримуватися від порушення прав особи, в інтересах якої встановлений сервітут (ч. 2 ст. 319, ст. 404 ЦК); власник пам'ятки культурної спадщини – від її пошкодження або знищення (ст. 352 ЦК) [2].

Таким чином, аналіз законодавства дає підстави для висновку: абсолютність прав власника зовсім не означає, що ніхто і ніколи не може їх обмежити. Разом із тим, як убачається зі ст. 319 ЦК, обмеження права власності не підлягають розширеному тлумаченню.

Закріплений у п. 1 ч. 2 ст. 319 ЦК принцип, відповідно до якого дії власника щодо його майна не повинні суперечити закону, є загальним універсальним обмеженням прав власника. Відсутність прямої заборони в законі надає власнику широке коло можливостей для здійснення права власності, в той час як заборона на здійснення певних дій є механізмом стримання власника.

Надаючи власнику право вчиняти з власним майном будь-які дії, в т. ч. його знищення, закон обмежує власника у виборі способу знищення майна з тим, щоб обраний спосіб був безпечним для оточення і навколишнього середовища. Наприклад, власник не може знищити свій будинок шляхом підпалу чи вибуху, оскільки виникає загроза пожежі або пошкодження сусідніх будинків чи загроза життю та здоров'ю інших осіб.

Законом встановлено обмеження прав власника також іншого характеру. Наприклад, у ч. 5 ст. 373 ЦК зазначено, що власник земельної ділянки може використовувати на свій розсуд все, що знаходиться над і під поверхнею цієї ділянки, якщо інше не встановлено законом та якщо це не порушує прав інших осіб. Однак право власності особи на земельну ділянку поширюється лише на поверхневий (грунтовий) шар у межах цієї ділянки, на водні об'єкти, ліси, багаторічні насадження, які знаходяться на ділянці, а також на простір над і під поверхнею ділянки, висотою і глибиною, необхідними для зведення житлових, виробничих та інших будівель і споруд. Разом із тим право власності особи не поширюється на надра (статті 14, 16 Закону від 27 липня 1994 р. «Про надра»), у зв'язку із чим власник земельної ділянки обмежений у праві видобутку надр, що знаходяться під поверхнею його земельної ділянки. Власник земельної ділянки також не може претендувати на повітряний стовп над земельною ділянкою [15].

Обмеження прав власника встановлено й іншими законами. Так, відповідно до ст. 52 Закону від 25 червня 1991 р. «Про охорону навколишнього природного середовища» [16] громадяни та інші особи зобов'язані додержувати правил транспортування, зберігання і застосування засобів захисту рослин, стимуляторів їх росту, мінеральних добрив, нафти і нафтопродуктів, токсичних хімічних речовин та інших препаратів, із тим щоб не допустити забруднення ними або їх складовими частинами навколишнього природного середовища і продуктів харчування. В іншій нормі – ч. 6 ст. 5 Закону від 13 грудня 2001 р. «Про тваринний світ» визначено, що об'єкти тваринного світу в Україні знаходяться під охороною держави незалежно від права влас-

ності на них. У ч. 3 ст. 7 цього Закону зазначено, що в передбаченому законом порядку права власників об'єктів тваринного світу можуть бути обмежені в інтересах охорони цих об'єктів, навколишнього природного середовища та захисту прав громадян. А у ст. 8 Закону передбачено можливість припинення права приватної власності на об'єкти тваринного світу в разі жорстокого поводження з дикими тваринами, встановлення законодавчими актами заборони щодо перебування у приватній власності окремих об'єктів тваринного світу, а також в інших випадках, передбачених законом [17; 18].

Доходимо висновку, що межі здійснення цивільних прав у разі зміни майнових прав у випадках визнання фізичної особи безвісно відсутньою, зниклою безвісти та оголошення її померлою визначають правомірну поведінку особи – правонаступника, оскільки її дії в межах цивільних прав підлягають правовому захисту, на відміну від дій, вчинених поза межами права.

Підстави припинення майнових та особистих немайнових прав у випадках визнання фізичної особи безвісно відсутньою, зниклою безвісти та оголошення її померлою, за загальним правилом, розглядаються в контексті юридичних фактів (дій або подій). У даному контексті привертає увагу такий юридичний факт, як припинення розшуку особи, зниклої безвісти. За статтею 20 Закону України «Про правовий статус осіб, зниклих безвісти» розшук особи, зниклої безвісти, припиняється не пізніше ніж через три дні з дня встановлення місця перебування особи, зниклої безвісти, місця поховання чи місцезнаходження останків такої особи з повідомленням про це родичів та заявника, якщо заявник не є родичем. Про припинення розшуку особи, зниклої безвісти за особливих обставин, невідкладно робиться відмітка в Реєстрі. Рішення суду про визнання особи безвісно відсутньою не є підставою для припинення її розшуку [1].

Але в деяких випадках для виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин необхідна наявність не одного, а декількох юридичних фактів, їх сукупності. У цьому разі мова йде про юридичний склад.

У праві розрізняють три види юридичних складів відповідно до того, яким чином пов'язані між собою юридичні факти, що до них входять:

- 1) склад із незалежним накопиченням елементів;
- 2) склад із послідовним накопиченням елементів;
- 3) альтернативний склад [19].

У першому, найбільш поширеному випадку, юридичний склад моделюється таким чином, що окремі юридичні факти, які входять до нього, можуть виникати незалежно один від іншого в будь-якій послідовності. Після появи останнього з необхідної сукупності фактів юридичний склад стає завершеним. Це спричиняє виникнення, зміну або припинення правовідношення (суб'єктивних прав та обов'язків його учасників). Отже, тут діє принцип незалежного накопичення елементів складу. При цьому не має значення, який із наведених фактів виник раніше. Важливим є результат – наявність усіх фактів у сукупності. Прикладом такого правовідношення можна вважати правовідношення щодо заміни боржника в зобов'язанні (ст. 520 ЦК). Для такої заміни потрібні два юридичних факти: 1) згода кредитора щодо заміни боржника на іншу особу; 2) договір між первісним та новим боржниками. При цьому не має значення, який із двох вказаних юридичних фактів виникне останнім – договір боржників або згода кредитора. Головне – існування обох юридичних фактів. Останній із них і буде тією остаточною «краплею», яка зробить юридичний склад завершеним і спричинить появу правовідношення щодо заміни боржника в зобов'язанні [19].

Склад із послідовним накопиченням елементів передбачає певний порядок появи кожного з елементів складу. Цей принцип діє, наприклад, у разі виникнення правовідношення із відшкодування витрат на стаціонарне лікування особи, що потерпіла від злочину. Для виникнення юридичних прав та обов'язків сторін необхідна така послідовність юридичних фактів: 1) заподіяння шкоди потерпілому внаслідок скоєння злочину та 2) здійснення закладом охорони здоров'я певних витрат на стаціонарне лікування потерпілого. Зрозуміло, що фактичний склад у цьому випадку може формуватися лише в такій послідовності [19].

Склад, який моделюється за альтернативним типом зв'язку юридичних фактів, передбачає наявність низки юридичних фактів, кожен із яких може стати підставою настання юридичних наслідків (виникнення, зміни чи припинення правовідношення). Прикладом такого зв'язку юридичних фактів може бути виникнення відповідальності підрядника за незалежну якість роботи. Підрядник буде нести відповідальність за наявності одного із двох юридичних фактів:

- 1) виконання роботи з відступами від договору, які її погіршили;
- 2) виконання з іншими недоліками, які роблять її непридатною для передбаченого в договорі використання. Таким чином,

обов'язок підрядника виникає за наявності першої або другої обставини (альтернативно) [19].

У літературі зазначалося, що в праві існує особлива категорія юридичних фактів – це факти, які мають складну структуру (складні юридичні факти) і характеризуються за допомогою не однієї, а декількох ознак. Такі складні факти треба відрізнити від юридичного складу як сукупності юридичних фактів. Наприклад, заподіяння шкоди виступає як єдиний юридичний факт, який тягне за собою виникнення певних юридичних наслідків (обов'язок особи, яка завдала шкоду, її відшкодувати і право потерпілого на відшкодування). Водночас заподіяння шкоди характеризується сукупністю таких елементів, як: а) протиправна поведінка; б) шкода; в) причинний зв'язок між протиправною поведінкою та заподіянням шкоди та г) вина особи, яка заподіяла шкоду. Однак ці елементи становлять не окремі юридичні факти, а ознаки єдиного складного юридичного факту – факту заподіяння шкоди потерпілому [19].

Убачається за необхідне констатувати, що зміна, виникнення або припинення майнових та особистих немайнових прав у випадках визнання фізичної особи безвісно відсутньою, зниклою безвісти та оголошення її померлою пов'язується з юридичним складом із послідовним накопиченням елементів. Для виникнення юридичних прав та обов'язків зацікавлених осіб у випадках визнання фізичної особи безвісно відсутньою, зниклою безвісти та оголошення її померлою необхідна така послідовність юридичних фактів: 1) настання юридичних фактів, закріплених у статтях 43 та 46 ЦК України 2) звернення зацікавлених осіб до суду або до органів нотаріату та набрання ним законної сили 3) здійснення уповноваженими особами цивільних прав та обов'язків на користь безвісно відсутньої, зниклої безвісти чи померлої особи (погашення за рахунок її майна боргів, управління майном в інтересах таких осіб).

Висновки

Аналіз нормативної бази та наукової літератури дозволяє прийти до таких висновків:

- 1) оглядові позиції окремих норм чинного законодавства щодо зміни або припинення майнових та особистих немайнових прав у випадках визнання фізичної особи безвісно відсутньою, зниклою безвісти та оголошення її померлою зводяться до того, що пріоритет як захисту, так і позицій зміни відносин стосується майнової сфери таких осіб. Сфери немайнових прав таких осіб законодавець

приділяє мало уваги, окреслюючи позиції щодо права на шлюб та сім'ю та права на працю. Інші немайнові права (зокрема, права інтелектуальної власності, деякою і корпоративні права) захищаються, змінюються або ж припиняються в порядку спадкових правовідносин;

2) зміна майнових прав та обов'язків у випадках визнання фізичної особи безвісно відсутньою, зниклою безвісти та оголошення її померлою може полягати у зміні суб'єктного складу чи змісту, а в деяких випадках – і зміні в об'єкті правовідносин;

3) межі здійснення цивільних прав у разі зміни майнових прав у випадках визнання фізичної особи безвісно відсутньою, зниклою безвісти та оголошення її померлою визначають правомірну поведінку особи – правонаступника, оскільки її дії в межах цивільних прав підлягають правовому захисту, на відміну від дій, вчинених поза межами права;

4) зміна, виникнення або припинення майнових та особистих немайнових прав у випадках визнання фізичної особи безвісно відсутньою, зниклою безвісти та оголошення її померлою пов'язується з юридичним складом із послідовним накопиченням елементів. Для виникнення юридичних прав та обов'язків зацікавлених осіб у випадках визнання фізичної особи безвісно відсутньою, зниклою безвісти та оголошення її померлою необхідна така послідовність юридичних фактів: 1) настання юридичних фактів, закріплених у статтях 43 та 46 ЦК України; 2) звернення зацікавлених осіб до суду або до органів нотаріату та набрання ним законної сили; 3) здійснення уповноваженими особами цивільних прав та обов'язків на користь безвісно відсутньої, зниклою безвісти чи померлої особи (погашення за рахунок її майна боргів, управління майном в інтересах таких осіб).

Подальшими науковими розвідками в цій сфері можуть бути такі:

1) дослідження зміни або припинення майнових та особистих немайнових прав як наслідок визнання фізичної особи безвісно відсутньою, зниклою безвісти та оголошення її померлою стосовно іноземців та осіб без громадянства на території України;

2) удосконалення та посилення взаємодії органів поліції з іншими державними та правоохоронними органами щодо розшуку безвісно зниклих осіб;

3) удосконалення процесуальних аспектів визнання особи безвісно відсутньою або оголошення її померлою у зв'язку з прийняттям нового ЦПК України;

4) міжнародне співробітництво у сфері розшуку осіб, зниклих безвісти.

Список використаних джерел:

1. Про правовий статус осіб, зниклих безвісти: Закон України від 12 липня 2018 року. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 38. Ст. 280.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.
3. Магазинер Я.М. Избранные труды по общей теории права / отв. ред. А.К. Кравцов. Санкт-Петербург : Юрид. центр Пресс, 2006. 352 с.
4. Култышев С.Б. Распоряжение требованиями посредством уступки : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 ; Том. гос. ун-т. Томск. 2006. 25 с.
5. Попондопуло В.Ф. Динамика обязательственного правоотношения и гражданско-правовая ответственность : монография. Владивосток : Дальневост. ун-т, 1985. 112 с.
6. Юртаева-Ривель М.А. Изменение обязательств по советскому гражданскому праву : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Москва. 1975. 23 с.
7. Кечекьян С.Ф. Правоотношения в социалистическом обществе. Москва : Изд-во АН СССР, 1958. 187 с.
8. Черепяхин Б.Б. Правопреемство по советскому гражданскому праву. *Труды по гражд. праву*. Москва : Статут, 2001. 479 с.
9. Носов Д.В. Изменение субъекта в правоотношении. URL : <http://www.jurvestnik.psu.ru/ru/-/28-2010/51-izmenenie-subekta-v-pravootnoshenii-.html>.
10. Исаков В.Б. Фактический состав в механизме правового регулирования. Саратов, 1980. 128 с. URL : http://sbiblio.com/biblio/archive/isakov_fakt/.
11. Басин Ю.Г. Вопросы советского жилищного права / отв. ред. М.А. Ваксберг. Алма-Ата. 1963. 244 с.
12. Сліпченко С.О. Поняття правозмінюючих юридичних фактів у цивільному праві. *Право та інновації*. № 4 (8). 2014. С. 24–27.
13. Земельний кодекс України. Київ : Атіка, 2012. 96 с.
14. Житловий кодекс Української РСР від 30 червня 1983 р. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1983. Додаток до № 28. Ст. 573.
15. Науково-практичний коментар Кодексу України про надра / Г.І. Балюк, А.П. Гетьман, Н.Р. Малишева [та ін.] ; за ред. Г.І. Балюк. Київ : Юрінком Інтер, 2012. 328 с.
16. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 червня 1991 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1991 р. № 41. Ст. 546.
17. Про тваринний світ : Закон України від 13 грудня 2001 р. *Офіційний Вісник України*. 2002 р. № 2. Ст. 47.
18. Аналіз деяких питань застосування судами законодавства про право власності при розгляді цивільних справ. URL : [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(print\)/1207B66D24762C1DC2257D0E004CC419](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(print)/1207B66D24762C1DC2257D0E004CC419).
19. Цивільне право : підручник. Т. 1. URL : https://pidruchniki.com/1584072045843/pravo/tsivilne_pravo_tom_1_-_borisova_vi.

В статье определены особенности изменения или прекращения имущественных и личных неимущественных прав в случаях признания физического лица безвестно отсутствующим, пропавшим без вести и объявления его умершим. Определено, что для возникновения юридических прав и обязанностей заинтересованных лиц в случаях признания физического лица безвестно отсутствующим, пропавшим без вести и объявления его умершим необходима такая последовательность юридических фактов: 1) наступление юридических фактов, закрепленных в статьях 43 и 46 ГК Украины; 2) обращение заинтересованных лиц в суд или в органы нотариата и вступления в законную силу; 3) осуществление уполномоченными лицами гражданских прав и обязанностей в пользу безвестно отсутствующего, пропавшего без вести или умершего.

Ключевые слова: безвестное отсутствие, объявление физического лица умершим, имущественные права, имущественные права, изменение гражданских правоотношений, прекращение отношений.

The article specifies the features of the change or termination of property and personal non-property rights in the cases of recognition of a physical person missing, missing and announcing her dead. It has been determined that for the emergence of legal rights and obligations of interested persons in the cases of recognition of a physical person missing, missing and declaration of his death, the following sequence of legal facts is required: 1) the onset of legal facts enshrined in Articles 43 and 46 of the Civil Code of Ukraine; 2) appeal interested persons to court or to the notary's bodies and their legal force; 3) the exercise by authorized persons of civil rights and obligations in favor of the missing, missing or deceased person.

Key words: missing person, declaration of physical person to the deceased, property rights, non-property rights, change of civil legal relations, termination of relations.